

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

[Ḥamishah Ḥumshe Torah]

‘im targum Onkelos, u-ferushe Rashi u-ve’ur ye-targum Ashkenazi

Sefer Be-reshit

Premsla, Yitṣḥaq Itsaḥ ben Tsevi Hirsh

Ofenbakh, 568 [1807 oder 1808]

T

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10084

מִקֶּדֶם לִגְן־עֵדֶן אֶת־הַכְּרָבִים
וְאֵת לֶחֶט הַחֶרֶב הַמִּתְהַפֶּכֶת
לְשִׁמּוֹר אֶת־דַּרְדַּר עֵץ הַחַיִּים: ס
ד א וְהָאָדָם יָדַע אֶת־חֹהֶה
אִשְׁתּוֹ וַתַּהַר וַתֵּלֶד אֶת־קַיִן
וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת־יְהוָה:

צור מארגען וויסע דען גן עדן
דייז פרוכבים, אונד דייז
פלאסטמענדע קלינגע, דען
שווערטן דאן זיך אומוועלצט,
אום דען וועג צום לעבענו-
בויסע צו פֿערוואַהרען:
ד (א) אדם האטטע ווינער
פֿרויז חוה בייז
געוואָרנט. זייז וואָרד
שוואַנגער, אונד געבאָרד
קין, דאָ שפראַך זיא, איך

האָבע איינען מאַן ערוואָרבען פֿאַן דעם עוויגען: זיא

תרגום אונקלוס

רשי

מִלְקָדְמִין לִגְנֵתָא דְעֵדֶן יַת פְּרוּבִיא
וְיַת שְׁנַן חֶרְבָא דְמִתְהַפְּכָא לְמִטְרָא יַת
אוֹרְחָא אֵילָן חַיִּיא:

אין מיושכין על פשוטו: (כד) מקדם לגן עדן
במורחו של גן עדן חן לגן: את הכרובים
מלאכי חבלה: החרב המתהפכת. ולה להט
לאיים עליו מליכנס עוד לגן. תרגום להט
שכן כמו שלף שנכח בסנהדרין ובלשון לעז
לחא"ה (בל"א קלינג). ומ"א יש ואני איני
בא אלא לפשוטו:

ד (א) וְאָדָם יָדַע יַת חוּה אֶתְתִּיה
וַעֲדִיאַת וַיֵּלֶד יַת קַיִן וַתֹּאמֶר
קָנִיתִי גִבְרָא טוֹן קָדְמִין: ואוסיפת

ד (א) והאדם ידע. כבר קודם הענין של
של מעלה קודם שחטא ונטרד מן
עדן וכן ההריון והלידה אדם כתב וידע אדם
שם קניתי: את ה' כמו עס"ה' כשנרא אותי

נשמע שלאחר שנטרד היו לו בנים: קין. על
ואת

באור

השכין וגו' וכן מתרגם בל"א: מקדם לגן עדן, במורחו של גן עדן חן לגן (לשון רש"י)
וזכו לדעת האומר גן עדן במערב וגורש אדם למזרח, והיו הכרובים בין אדם לגן, ואולי
אם גן עדן במזרח כדרך לפרש מקדם לגן עדן כמרגשו מלקדמין לגינתא כלומר קודם גן
העדן טרם שיכנס לאדם: את הכרובים, מלאכי חבלה: החרב המתהפכת, (רש"י) ולה
להט לאיים עליו מליכנס עוד לגן, תרגום להט שכן כמו שלף שנכח בסנהדרין ובלשון
לעז לחא"ה, בל"א (קלינג), ומקרא החרב כן לפי שדומה בהתהפכו ללהט, כענין
ולהב חרב וברק חנית (כחוס ג' ג'):

ד (א) והאדם ידע, כבר קודם הענין שלמעלה קודם שחטא ונטרד מן עדן,
וכן ההריון והלידה אדם כתב וידע האדם (כדרך הכתוב בספוריו להקדים הפעל
לפועל) נשמע שלאחר שנטרד היו לו בנים, (רש"י), וכן תרגום המתרגם האשכנזי:
ידע, הונח בראשונה על הכנס וחול גורת הדברי' בנפש המזיירת (גוואהר ווערדן,
זיך באוואוסטוין), בין שיהי' גיור חושי (עמפינדן, פיהלן), או גיור שכלי (ערוקענען,
איינזעהן), והועתק ה האהבה וההשגחה על הדבר (ליבן, פרווארגן), לפי שהאויב שומר
בלבבו את תמונת הנאהב ודעותו תמיד כנגד עיניו, וכן המשגות עיני ונגו תמיד על הדבר
המושגת, וזוה הענין כי יודע ה' דרך נדיקים (תהליס' א' ו'), מה אדם ותדעוהו (שם קמ"ד
ג'), והוא אלא המשגל, וכל אשה ידעת איש (במדבר ל"א י"ז), שצ"י טרת האשה הנאחפת
השערה בנפש האיש האהוב תמערר התאוה להדבק בה (ביזא וואהקן), וכן מתרגם בל"א:
קין, על שם קניתי: קניתי, יש קנין שהוא בלא מחירה ובלא דמים כמו זה והדומי' לו,
כאשר

בראשית ד

תרגום אשכנזי מח

וְתָסַף לְלֶדֶת אֶת־הָאֵלֹהִים
אֶת־הַבֵּל וְיִהְיֶה־הַבֵּל רָעָה צֹאן
וְקִין הָיָה עִבֵד אֲדָמָה: ג וְיִהְיֶה
מִמֶּנּוּ יָמִים וַיָּבֵא קִין מִפְּרֵי
הָאֲדָמָה מִנְחָה לַיהוָה: ד וְהַבֵּל
הָבִיא גַם־הוּא מִבְּכֹרוֹת צֹאנוֹ
וּמִחֻלְבָּהֶן וַיִּשַׁע יְהוָה אֶל־הַבֵּל
וְאֵל

(ג) ויא געבעהרטע נאָכטאלוֹ
ווינען ברודער דען הבל ,
הבל וואָרד איין שאַאף אונד
צויגען־הירטע , קין אַבער
וואָרד איין אַקערזמאַן :
(ג) נאָך אייניגריצייט בראַכטע
קין פֿאַן דער פֿרוכט דעזערד־
רייכו דעם עוויגען איין גע-
שענק : (ד) אונד הבל
בראַכטע אויך איין געשענק ,
פֿאַן דען ערשטלינגען ווינען
קל־יינען פֿיהו , אונד פֿאַן

איהרען פֿעטשטיקען . דער עוויגע וואָנדטע זיך צו הבל אונד

תרגום אונקלוס

רשי

(ג) וְאֲזַסִּיפֶת לְמִילֵד יֵת אַחֻוּהִי יֵת
הַבֵּל וְהָוָה הֵבֵל רָעִי עָנָא וְקִין הָוָה
גְּבֵר פִּלַח בְּאַרְעָא : (ג) וְהָוָה מְסוּפָה
יוֹמִין וְאַתִּי קִין מְאַבָּא דְאַרְעָא
תְּקָרוּבְתָא קָדָם יי : (ד) וְהַבֵּל אֵתִי
אַף הוּא מִבְּפֵרֵי עֵינִיה וּמִשְׁטַנְיִי הוּן
נְהוּת רָעוּא מִן קָדָם יי כְּהַבֵּל
וּכְתָרוּבְתִיה

ואת אישי לבדו בראנו אבל בזה שותפים אנו
עמו : את קין את אחיו את הבל . ג' אתים
רננים הם מלמד שתאומ' נולדה עם קין ועם
הבל נולדו שמים לכך נאמר ותוסף : (ב) רוע'
לאן . לפי שנתקבל' האדמ' פירש לו מעבודת'
(ג) מפרי האדמה יין הגרוע , ויש מדרשי
אגדה שאומרים זרע פשתן היה : (ד) וישע .
ויפן , וכן לא שעה אל מנחתו , לא פכה (שמות
ה') , וכן אל ישעו (איוב יד') , אל יפנו וכן
שעה מעליו , פכה מעליו : ישע ירדה אל
וליחכה

באור

כאשר מתורגם בל"א (ערווארנן) : את ה' , כמו ואת ה' , וכן ת"א מן קדש ה' , והנה
התחיל בפרשה הזאת להזכיר השם המיוחד בלי נרוף שם אהי' , ויתכן שהי' זה בעבור שזכור
קרנן בני האדם שהקריבו מנחה לה' , כענין שאמר בן עזאי (במנחות פרק הרי עלי עשרון)
בא וראה ינה כתיב בפרשת קרבנות שלא נאמר בהם לא א ולא אלהי' אלא לה' שלא ליתן
פתחון פה לבעל הדין לחלוק , ואפשר שאף סוה כוונה לזה הענין הנכבד בקריאת
השם לבנה : ושיעור הכתוב ותלד בן ותקרא את שמו קין כי אמרה קינתי איש את
ה' , וכן ותלד את חנוך ורננים בפרשה ובמקומות אחרים : (ב) רעה צאן , יתכן שאף
שלא הותר להם עדיין הנס' , מ"מ לא נאסרו החלב והגוזה והעור לזכרי בני אדם , אחרי
שהיו מן ההכרח להנחית ברי' בשביל זה , ונאן שם המין לבהמ' הדקה כולל כנשים
ועוים כמו שמתורגם בל"א , ובמקומות אחרים מתורגם (קליינעו פיה) : עבר ארטה ,
לרוב טורח האדם אל האדמה , ושנרדך להתעסק בה תמיד , הוא איה כעבד א' אדוניו :
(ג) מנחה , שרשו מנח , והראי' בזה שנהגו לקרות במנחה מנחות הא"ס בשוא , כמו
מין שפתחה שטלה , נאמר שפתות שטלות בשוא , ולא הי' מרש נחה הי'
להקרא בלשון רבים מנחות כמו מנחות :
(ד) ומחלבהן , לדעת המתרגם האשכנזי היא שם לחלקים השמיים
שזנהעה , והוא כמו חלב הכשב (ויקרא ד' ל"ה) , ויש אומרים שהוא תואר לנאן
ובהעת

וְאֶל־מִנְחָתוֹ : הַיֵּינֶעַם גַּעֲשֵׁנְקֶע :
 מִנְחָתוֹ לֹא שְׁעָרָה וַיַּחַר לְקִין
 כִּי־אָדָם וַיִּפְּלוּ פָּנָיו : וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־קִין לָמָּה חָרָה לָךְ וְלָמָּה
 נָפְלוּ פָּנֶיךָ : הַלּוֹא אִם־תֵּיטִיב
 שְׂאֵרְתָּ וְאִם לֹא תֵיטִיב לַפֶּתַח
 חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ תִּשְׁוֹקֶרְתּוּ

אונד צו זיינעם געשענקע :
 (ה) צו קין אבער אונד צו
 זיינעם געשענקע, האט ער
 זיך נכט געוואנדעט, דיזען
 פֿערדראָס קין זעהר, אונד
 זיין אנגעזיכט פֿיעל אָב :
 (ו) דער עוויגע שפראך צו
 קין, וואָרום פֿערדריסט ער
 דין? אונד וואָרום איזט דין
 אנגעזיכט וָ אָבגעפֿאללען?
 (ז) איזט ער ניכט אָן רעם?
 ווען דוא דין גוט אויפֿפֿיהרט,
 קאָנט דוא אויך דייע אויגען

עמפֿאָרהעבען. ווען דוא דין אבער ניכט גוט אויפֿפֿיהרט, וָ רוהעט דוא ויערע פֿאָר
 דער טיהרע : נאָך דיר איזט איהר פֿערל־אנגען, אַלליין

תרגום אונקלוס

רש"י

ובתקרוכתיה : (ה) ובקין ובתקרוכתיה
 לא הוה בעוה ותקוה לקין לתדא
 ואתפבישו אפזיה : (ו) ואמר יי
 לקין למא תקוה לך ולמא אתפבישו

וליסכה מנחתו : (ז) הלא אם תטיב
 כתרנומו פירושו : לפתח חטאת רובץ - לפתח
 קנרד חטאת שמור : ואלך תזוקתו של חטאת
 הוא ינה"ר תמיד שוקק ומתאוה להכשילך :
 ואתה תמשל בו : אם תרצה תתגבר עליו :

אפך : (ז) הלא אם תוטיב עזבךך ישתביק לך ואם לא תוטיב עזבךך
 ליום דינא חטאך נטיר בעתיד לאיתפרעא מנך אם לא תתוב ואם תתוב
 ישתבק לך :
 ואמר

באור

ובהמות שמנות, ויתכן שהיה הנפרד בל"י חלב ולא חלב כדעת הרד"ק, ואעפ"כ הוא
 תואר לבהמה שמנה כי מן משקל פֿעל ראוי להשתנות בכטוי' לחירק או
 לפתח ובאותיות הגרון תמיד לפתח כמו מן חסד חסדו, מאש"כ משקל פֿעל ישתכ'
 באות הגרון לסגול כמו מן חלק חלקו, והנה הוא חסד יו"ד הרבים, אבל כשאר
 במבטא התנועה, כי אחרי שהבית רפוי בכל הספרי' המדוייקים, על כרחך לומר שהוא
 מהנפרד חֲלָבִים שאז יבא בסמיכות וכטוי' תחת הלמ"ד שאז נע והבית רפוי, כמו
 חֲלָבִי השלמים (ויקרא ו' ה'), ואלו הן מהנפרד חֲלָב או חֲלָבִי הן נרדף
 הבית להדגש כמו חֲלָבִים חֲלָבִהוּן חֲלָבִי, שאז הלמ"ד נח והבית
 דגוש : וישע, ענינו ויפן ר"ל קבל, כמו אל תפן אל מנחתם
 (במדבר י"ו ט'), ושרשו שעה והפתח במקום הסגול להרחבת אות הגרון כמו וַיַּחַר :
 (ז) הלווא אם תיטיב שאח, הנכון שפירושים הוא שאת פנים, כנגד מה
 שאמר ויפלו פניו ולמה נפלו פניו, והוא מפני הכעס והגוזה על שלא נתקבלה מנחתו,
 הלא אם תיטיב אז תשא פניך : לפתח חטאת רובץ, העין תמיד נודה לקחת את כפסך
 ושוקד על זה בלי הפסק רגע להחטיאך, והוא מליצה נאה כאלו העין שוכן תמיד על פתח
 האדם ושוקד על הדלת הסגור להשמר ממונו עד שימנא עת להכנס שם, ובא רובץ ל"ז על
 חטאת שהוא ל"כ, לפי שהוא רובץ ככס ענוס כשאל על דרך וכדוב אכול משתוקק א' האדם
 לטרפו

וַאֲתֵרָה תְּכַשְׁרֵנִי : ח וַיֹּאמֶר
 קִין אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיהוִי
 בְּהִיזְתָּם בַּשָּׂדֶה וַיִּקַּם קִין
 אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ :
 ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-קִין אֵי
 הֶבֶל אָחִיךָ וַיֹּאמֶר לֹא יָדַעְתִּי
 הֲשֹׁמֵר אָחִי אֲנִי : י וַיֹּאמֶר
 מַה עָשִׂיתָ קוֹל דְּמֵי אָחִיךָ

צעקים

דו"ה קאנט איבער ווי
 העררשען : (ח) קין שפראך
 צו זיינעם ברודער הבל :
 אלו זיא גון איינז אויף דעם
 פֿעלדע ווארען , ערהוב זיך
 קין איבער זיינען ברודער
 הבל אונד ערשלאג איהן :
 (ט) דער עוויגע שפראך צו
 קין , ווא אייז הבל , דען
 ברודער ? ער אנטווארטעטע ,
 איך ווייס עז ניכט , בין
 איך דער היטער מינען
 ברודער ? (י) דער עוויגע
 שפראך , וואו האט דוא
 געטאהן ? דוא שטימטע
 פֿאן דינען ברודער בלוט
 שרייעט

רש"י

תרגום אונקלוס

(ח) ויאמר קין . ככנס עמו בדברי ריב ומנה
 להתעולל עליו להרגו , ויש בזה מדרשי אגדה
 אך זה ישונו של מקרא : (ט) אי הבל
 אחיך . להכניס עמו בדברי נחת אולי ישיבה
 ויאמר אני הרגתי ומטאתי לך : לא ידעתי
 כעשה כגונב דעת העליונה : השומר אחי . ל'
 תימה הוא וכן כל ה"א הנקודה במטף פתח :
 (י) דמי אחיך . דמוודם זרעיות . ד"א עשה
 צו

(ח) ויאמר קין להבל אחי ויהו
 במהוויחיו בחקלא וקם קין על הבל
 אחיו וקטליה : (ט) ויאמר יי לקין
 אן הבל אחיך ויאמר לא ידענא הנטר
 אחי אנא : (י) ויאמר מה עבדתא קל
 בם ורענו דעתידיו למיפק מן אחיך
 קבלין

באור

לגורו , אם לא יתגבר עליו האדם טרם יפגשו , ומבאנו אמירת לשון זכר לנקבה להורות
 על הזריות וההסתדלות הענוס , כמו עמד פתח האהל (שופטים ד' כ') , ולא עמדי
 ופירש"י שם זרזי עמך בדבר (ג"ל בזכה) , ולשון רובץ הוא על המנוסה הארוכה כבהמה
 עת תנוס ותשכב על רגליה , ולכן הושאל גם כן לשון רביצה על נפילתה תחת משאה ,
 כי דרכה לפול על רגליה : השוקחו , לשון תאזה ושק , ר"ל החטאת תמיד משתוקקת
 להחטיאך , אבל אתה אם תרצה תוכל למשל בה , כי בדרך הרשות נתונה , ומעט זה
 אמרתי שבכחך להיטיב ולשאת פניך , ואין חרון אפיך ונפילת פניך כי אם רוע לב : (ח)
 ויאמר קין אל הבל אחיו , ולא פורש מה אמר לו , אף שדרך לשון הקודש אבל כל לשון
 אמירה לפרש הדבור כמות שהוא , ויתכן שאמר לו לכה נלך השדה , כאשר כתב ת"י ,
 וכן הוא בהעתקה יונת שבדינו , המיוחסת לע' זקנים : אל הבל אחיו , כמו על , וכן
 אל ההרים לא אכל (יחזקאל י"ח ו') : (ט) אי הבל אחיך , הוא לפתיחת דברים כמו
 שאמר לאדם איכה , והוא כמו איכה , ויתכן שתפי' השאלה להפלאה כמו מה עשית :
 (י) קול דמי וגו' , דם ואמר לפעמי' בלשון יסוד ולפעמי' בלשון רבים , אף בליש אחד
 כש דמו בו (ויקרא כ' ט') , ונועקי' דבק עם דמי לא עם קול , ותמסר מלת שמייהא
 (ו)

צַעֲקִים אֵלַי מִן־הָאֲדָמָה׃
 יֵאָדָם וְעַתָּה אֲרוּר אַתָּה מִן־
 הָאֲדָמָה אֲשֶׁר פָּצְתָה אֶת־פִּיהָ׃
 לִקְחַת אֶת־דְּמֵי אַחִיהָ מִיָּדָה׃
 יב כִּי הֶעֱבַד אֶת־הָאֲדָמָה
 לֹא־תִסַּף תְּרִיבֶנָּה לָךְ גֵּעַ
 וְנָד תִּהְיֶה בְּאַרְצָהּ׃ יג וַיֹּאמֶר קִין
 אֶל־יְהוָה גְּדוֹל עֲוֹנִי מִנְּשׂוּאָה׃

הן

שרייעט אויז דער ערדע צו
 מיר : (יא) פֿאַן נון אָן זייא
 פֿערפֿלוכט, פֿאַן דער ערדע
 דינוועג, וועלכע איהרען מונד
 אויפֿגעטאָהן, דיינעז ברודערז
 בלוט אָן צו נערהמען פֿאַן
 דיינער האַנד : (יב) ווען רוא
 דיא ערדע בעארבייטן ווירוט,
 זאָלל זיא דיר איהרע קראַפֿט
 ניכט מערהר דערגעבען :
 אונשטעט אונד פֿריכטיג
 זאָללזט רוא אויף דעם ערד
 באַדען זיין : (יג) קין שפראַך
 צו דעם עוויגן, מיינע
 שטראַפֿע איזט צו גראַם,
 אום זיא צו ערטראַגען :

תרגום אונקלוס

רש"י

קבלין קרמי מן ארעא : (יא) ובען
 ליט את מן אדמתא דפתחת ית
 פומה למיסב ית דמי אחיה מן ידה :
 (יב) ארי תפלה ית אדמתא לא תוסף
 למתן חילה לך מטלטל וגלי תהי
 בארעא : (יג) ואמר קין קדם יי סגי
 חובי מלמשקק : הא

צו פנעים הרבה שלא יהי יודע מהיכן כפשו
 יובאה : (יא) מן האדמה יותר ממה שכתקלל
 היא כבר בעונה וגם בזו הוסיפה לחטוא : אשר
 פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך וגו' .
 והכני מוסף לה קללה חבלך לא תוסף תת
 כמה : (יב) כע וכר . אין לך רשות לדור
 במקום אחד : (יג) גדול עוני מנשוא . בתמי
 אתה טוען עליונים ותחמוכים , ועוני אי
 אפשר

באור

עלי' כאלו אמר עלה לפני או אנכי שומע קול דמי אחיך הצועקים אלי, והוא דרך מליצה :
 (יא) מן האדמה, שיבא לו חסרון ומארה מפאת האדמה שזרע ויטע, כי הוא הי' עובד
 אדמה, ולא תתן האדמה עוד פרי וקציר, וינטרך להרמיק ממקום אדם אביו הקרוב אל
 הגן, ולא ישקוט במקום א' רק יטע, ולכן תרגם המתרגם האשכנזי (פון דער ערדי
 הינוועג) : אשר פצחה את פיה וגו', הכוונה אתה שפכת את דם אחיך וכסית את דמו
 באדמה, ואני אגזור עלי' שתגלה את דמי' ולא תכסה עוד על הרוגיה כי תענש זה וכל
 אשר תכסה זה כגון הזריעה והנטיעה (הרמב"ן) : (יב) כי העבד את האדמה, בכל
 אשר תטרח לעבוד את האדמה בחרישה ועדור וכל עבודה נשדה ותזרע אותה כהגון,
 לא תוסף לתת כמה לך כאשר היתה עושה עד הנה : נע ונד, שניהם הפך המנוחה,
 אלא שהמתנועע בכל גופו אפשר שיאשר במקום אחד, והמתנדד גולה ממקום למקום,
 כל"א (אונשטעט אונד פליכטיג), וכן ת"א מטלטל וגלי : (יג) גדול עוני מנשוא, ר"ל
 עכשי גדול מלשאת אותו ולסבלו, כי מלת עון וכן חטאת תורה לפעמי' על העונש הנא
 עקב החטא ובעבורו, וכן אם יקרד עון (שמואל א' כ"ח י'), ויגדל עון בת עמי מחטאת
 סדס (איכה ד' ו'), ר"ל הרעה הנאה על ישראל בעבור עונו גדולה מרעה הנאה על

יֵהְיֶה גִרְשָׁתְךָ אִתִּי הַיּוֹם מֵעַרְבֵי
פְּנֵי הָאָרֶץ וּמִפְּנֵי אֶסְרָהּ
וְהָיִיתִי נֶעַ וְנָד בְּאֶרֶץ וְהָיָה כָּל־
מִצְאֵי יְהִרְגֵנִי : טו וַיֹּאמֶר לוֹ
יְהוָה לָכֵן כָּל־הַרְגֵי קִין שְׁבַע־תַּיִם

(יד) זיהע, רוא האוט מין
פֵּרֶטְרִיבֶען פֵּאָן דִּיוּעֵם עֶרֶב־
רִיבֶע הַיְנוּעֵג, פֵּאָר דִּינֵעֵם
אַנְטְלִיצֶע וְאָלֵל אִיךְ מִיךְ פֵּעֶר־
בֶּעֶרְגֶען, ווען אִיךְ נוֹן אֹנֶם־
שְׁטֶעט אֹנֶד פֵּלִיכְטִיג אַוּיף
דער עֶרֶדֶע בִּין, זאָ ווִירֶד
מִיךְ יֶעֶדֶר אֹמְבֶרִינֶגֶען, דער
דער מִיךְ פֵּינֶדֶעט : (טו) דאָ
שְׁפֵרֶאך דער עוויגע צו איהם,

ניאמאנד וואגע עז קין אום צו ברינגען! זיבענפעלטיג ואללער געראכען

תרגום אונקלוס

רש"י

(יד) הָא תְּרַבְתָּא וְתִי יוֹמָא דִּין מַעַל
אַפִּי אַרְעָא וּמִן קְרַמְתָּ לִית אֶפְשָׁר
לְאַשְׁמְרָא וְאֵהִי מְטַלְטַל וְגַלִּי בְּאַרְעָא
וְיֵהִי כָּל דִּישְׁפַחִינֵנִי יִקְטְלִינֵנִי :
(טו) וַיֹּאמֶר לֵיהּ יִי בְּכֹן כָּל דִּיקְטוּל
קִין לְשַׁבְעָא דְרִין יתפרע

אפשר לטעון : (טו) לכן כל הורג קין •
זה א' מן המקראות שקצרו דבריהם ורמזו
ולא פירשו לכן כל הורג קין לשון גערה כה
יעשה לו כך וכך עונש ולא פירש עונשו :
שנעתיים יוקס • איני רוצה להקס מקין עכשיו
לסוף שבעה דורות אני נוקם נקמתי ומכו
שיעמוד למך מצני בכיו ויהרגו וסוף המקרא
שומר שנעתיים יוקס והיא נקמת הכל מקין
למלכו התחלת המקרא לשון גערה היא
שלא

באור

סדוף, זאת תהי' חטאת מצרים, (זכרי' י"ד י"ט), ר"ל עונש מצרים : (יד) ומפניך
אסחר, שלא תשגיח עוד לשמרני, כי זה הוא הסתר פנים כמו שנאמר ואנכי הסתר
אסתיר עני ציוס ההוא (דברים ל"א י"ט), והענין אחד בין שסתיר השם פניו מן המושג
בין שסתיר האיש מפני השם : והייתי נע ונד בארץ והי' וגו', אם תקדקק בהנחת הטעמי'
תדע שכוונת הכתוב כאשר אהי' נע ונד בארץ הלא כל מוצאי יהרגני כאשר מתורגס כל"א,
והטעם כי לא אוכל לבנות לי בית וגדרות בשום מקום בהיותי מטולטל וגולה, והסויות
יהרגוני כי סר כלך מעלי, הודה כי האדם איננו כשגב ומלט מפנעים בכחו רק
בשמירת העליון עליו (הרמב"ן) : (טו) לכן כל הרג קין, לשון רש"י זה אחד מן המקראות
שקצרו דבריהם ורמזו ולא פירשו לכן כל הורג קין לשון גערה כה יעשה לו כך וכך עונשו,
ולא פירש עונשו, וכוננו צו ויאמר דוד ציוס ההוא כל מכה יבואי ויגע בצנור (שמואל
ב' ה' ט'), ולא פירש הכתוב מה יעשה לו, אבל דבר הכתוב ברמז כל מכה יבואי
ויגע בצנור ויקרב אל השער ויכבשו ואת העורים וגו' וגם אותם יכה על אשר אמרו
העור והפסח לא יבא דוד אל תוך הבית המכה את אלו אני אעשו לראש ושר, כאן
קצר דבריו ונדבריו הימים פירש יהי' לראש ושר : שבעתיים יוקס, לשון הרד"ק בשהי'ם
שרש שבעה ר"ל נקמות רבות ינקס קין ממי שיהרגו, ולא ירצה לומר שנעתי' יוקס דוקא כי
שבע ושבעה יבואו לך תשנן שאינו משבוע לא יתך כמו שבע כחטאתיכם (ויקרא כ"ו כ"א),
שבע יטול נדיק וקס (משלי כ"ד י"ו), ר"ל פעמי' רבות עכ"ל, ולשון הרמב"ן אחר שהביא
פ' המפרשים ח"ל וא"כ יאמר לכן כל הרג קין לשנעתיים יוקס ממנו ולא בימיו והו' תרגומו של
אונקלוס כל דיקטל קין לשבעה דרין יתפרע מיניה וא"כ הי' ראוי שיהי' ויאמר למך לשני
מוקדם, ולפי דעתי אין טעם שנעתיים לשבעה דורות כי לא תאמר המלה הזאת על השבעה

יִקַּם וַיִּשָׁם יְהוָה לְקִין אוֹר
 לְבִלְתִּי הַכּוֹת אֹתוֹ כְּרִמְצָאוֹ :
 וַיֵּצֵא קִין מִלִּפְנֵי יְהוָה
 וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ נוֹד קְדֵמַת-עֵדֵן :
 וַיִּדַע קִין אֶת-אִשְׁתּוֹ וַתְּהַר
 וַתֵּלֶד אֶת-חֲנוֹךְ וַיְהִי בְנֵה עֵיר
 וַיִּקְרָא שֵׁם הָעֵיר כְּשֵׁם בְּנוֹ חֲנוֹךְ :

גער אַצען ווערדען ! דער
 עוויגע מאַכטע דעם קין איין
 צייצען , דאַס אַיהן נישט
 יעדער ערשלאַגע , דער איהן
 פֿינדעט : (טו) אַלזאָ גינג קין
 פֿאַן דעם אַנטליך-דעז עוויגען
 וועג , אונד בעזעטצטע זיך
 אין דער-לאַנדשאַפֿט נוד ,
 צור מאַרגענזייטע פֿון עדן :
 (זו) קיין וואָנטע זיינער פֿרויא
 בייא , זיא וואַרד שוואַנגער
 אונד געבאָרדן חנוך , דאָ
 בויאטע ער איינע שטאָרט /

אונד נענטע זיא , וויא זיינען זאָהן , חנוך : דעם

תרגום אונקלוס

רש"י

תַּפְרַע מַגִּיחַ וְשׂוֹי יִלְקֹוּ אֶתְּךָ
 דְּלֹא לְמַקְטִיל יְתִיב כִּל הַיִּשְׁכַּחְיָה :
 (טו) וַיִּפֶּק קִין מִזֶּקֶדְסֵי וַיִּתִּיב בְּאַרְעָא
 גְּלִי וְמַטְלִיט דְּהָא עֵבֶדָא עֲלוּהִי
 מִלְּקַדְמִין בְּגִתָּא דְּעֵדֵן : (זו) וַיִּדַע
 קִין אֶת אִשְׁתּוֹ וַעֲדִיאַת וַיֵּלֶדֶת יֵת
 חֲנוֹךְ וַהוּהּ בְּנֵי קַרְתָּא וַקְרָא שְׂמָא
 דְּקַרְתָּא כְּשֵׁם בְּרִית חֲנוֹךְ : וַאִתִּילֵד

שלא תהא בריה מוֹיִקְתוּ וכיוצא בו ויאמר דוד
 כל מכה יבוסִי ויגע בניכור (שמואל ב' ה') ולא
 פי' מה יעשה לו חבל דבר הכתוב ברמז כל
 מכה יבוסִי ויגע בניכור ויקרב אל השער
 ויכבשנו ואת העורים וגו' וגם אותם יכה על
 אשר אמרו העור והפסח לא יבוא אל תוך הבית
 המכה את אלו אכי אעשנו ראש ושר , כאן
 קצר דבריו ונדה"י (א' י"א) פי' יהיה לראש
 ולשר : וישם ה' לקין אות - סקק לו אות משמו
 במסו : (טז) ויבא קין - ולא בהכנעה כגונב
 דעת העליונה : בארץ נוד - ארץ סבל הגולים
 בדים שם : קדמת עדן - שם גלה אביו כשגרש
 מנו"ע שנאמר ויסכן מקדם לג' לשומר את
 שם ומצינו רוח מורחית קולעת בכ"מ את
 שמש (דברים ד') , ד"א בארץ נוד כ"מ שהלך
 סורו ונעליו זה שהרג אסיו : (זו) ויהי קין

שמירת דרך מבוא הנג' שיש ללמוד שהיה אדם
 הרובים שנאמר אן יבדיל משה וגו' מורקס
 היתה הארץ מודעו' תחתיו והבריות אומרים
 סורו ונעליו זה שהרג אסיו : (זו) ויהי קין

באור

הנפרדים רק על הכפל דבר אחד שנעה פעמים כמו מוקק שנעתוס (תהלים י"ב ו') , ישלם
 שנעתוס (משלי ו' ל"א) , ואור החמה יהיה שנעתוס (ישעי' ל' כ"ו) , כפול ומכופל שנעה
 חלקים אבל פירוש כל הורג קין כפשוטו שאמר השם לכן כל אשר יהרוג קין שנעתוס יקם ממנו
 כי אעניש ההורג אותו שבע על חטאתו כי אכי הנעתוס את קין שלא יהרג בעבור יראתו אותי
 והתודות לפני עב"ל , ותבין מה את כוונת המתרגם האשכנזי , ועוד ראיה שלא יתכן לפרש
 שהוא מאמר אחד על ההורג , כל הורג קין יענש פעמי' רבות , כי לשון נקמה לא תפול כי
 אם על ההורג או על סבל החכם הנעשה לו לא על העושה , כמו כי שנעתוס יקם קין דלקמן
 וכן קם יקם (שמות כ"א כ') : וישם ה' לקין אות , אמר וישם ולא אמר ויתן ה' לקין
 אות וורה שם לו האות קבוע שיהי' עמו תמיד , אולי כשיהי' נוסע ומקום למקום הי' לו אות
 מאת השם עורה לו הדרך אשר ילך בה וכוה ידע שלא יקראנו אסון בדרך שהוא (הרמב"ן) :
 (טו) מלפני ה' , בא עם מ"ס ולמ"ד , הטעם מן המקום אשר לפני ה' והוא אסון והאלהים

הקדושה

בראשית ד

תרגום אשכנזי נא

יה ויילד להנוך את-עירד
ועירד ילד את-מחויאל
ומחויאל ילד את-מתושאל
ומתושאל ילד את-למך:
ויקח-לו למך שתי נשים
שם האחת עדה ושם השנית

(יח) דעם חנוך וואורדע עירד
געבאָררען, עירד צייגטע
מחויאל, מחויאל צייגטע
מתושאל, אונד מתושאל
צייגטע למך: (יט) דיער
למך נאם זיך צווייא ווייבער,
דער איינען נאמען וואר עדה
אונד דער אנדערן נאמען

תרגום אונקלוס

(יח) ואיתיליד להנוך את עירד ועירד
אוליד נת מחויאל ומחויאל
אוליד נת מתושאל ומתושאל
אוליד נת למך: (יט) ונסיב ליה למך
תרתין נשין שום תרא עדה ושום תניתא

רש"י

זוכה עיר ויקרא שם העיר לזכר בנו חנוך:
(יח) ועירד ילדיש מקו שהוא חנוך בוכ' הוליד
ויש מקום שהוא חנוך ילד שהלדה משמשת ב'
לשכות לידת האשה נעטר"ע בלע"ז (ובל"א
גבעהרן) וזריעת תולדות האיש אינומער,
(בל"א באמון) כשהוא חנוך הוליד בלשון
הפעיל מדבר בלידת האשה פלוני הוליד את
אשתו בן או בת וכשהוא חנוך ילד מדבר
בזריעת האיש והוא בלע"ז (אכיויר"ר
למך לא היה לו לפרש כל זה אלא ללמדנו
שזעתיים יקם קין עמד למך לאחר שהוליד
כיון דהוה דור שביעי והרג את קין זהו חנוך
היה דהכין אל דור המבול את לפרי' ורבי' ואחת
לתשמישו שהיא לתשמיש עסקה כוספא
עקרון כדי שתעקר ומקוטעת ככלה ומאכילה
מעדנים וקצתה נוספה ואכלה כאלמנה והו
שפירש (איוב כ"ד) רועה עקרה לא תלד
ואלמנה לא ייטיב כמו שמפורש באגדת חלק:
עדה היא של פריה ורביה ע"ש שגזנה עליו
ומוסרת מאכלו, עדה, תרגום

באור

הקבוצה אליו שהיתה מקום השכיב ומקום קבול הנפואה: בארץ נור, יתכן שקרא
בן בעבור שהי' נע וכד: קדמה ערן, גם פה ת"א מלשון קדימה לא על רוח אולחית,
אמר דהוה עבדא עלוהי מלקדמין בנכתא דערן, ואם ג"ע במוערב נבל' לפתחו בפשוטו
למורח הגן: (יח) ועירד ילד, לשון רש"י יש מקום שהוא חנוך בוכ' הוליד, ויש מקום
שהוא חנוך ילד, שהלדה משמשת שתי לשונות, לידת האשה נעטר"ע בלע"ז (נעטר"ע
ובל"א גבעהרן), וזריעת תולדות האיש אינומער, (איומער"ר, ו) או אינומער"ר חר זכר
ברש"י יב"ב בל"א באמון), כשהוא חנוך הוליד בלשון הפעיל מדבר בלידת האשה פלוני
הוליד את אשתו בן או בת, כשהוא חנוך ילד מדבר בזריעת האיש והוא בלע"ז (אכיויר"ר
(ענשענד"רער, בל"א הרפאר ברינגן או בייגן), עכ"ל: (יט) שתי, זכר תיבת שתיים
משרש שנה והתי' נוסף לסימן הנקבה, והראוי לבא בשתיים רק' שפעל הפועל להקל
כמו במלת בת שמקורה בן עם תי' הנקבה (אלא-שם) בנפול"עם הכנעניים כשם
הכו"ן בדגש התי' כמו בתו בת', וכתב הרד"ק במכילת (ד' קטן דף רנ"ה ע"ב),
ונקדו אותה במשקל שנים, וכשאר התי' דגוש דגש קל כמו בשנתים לחות
ולסימן כי בן משפחה כי לולי זה היה התי' רפה כמנהג כל בני"ג כפ"ת- אחר

צֶלְהָה : כ וּתְלַד עֵדָה אֶת־יִבְלָה
 הוּא הִיָּה אָבִי יֵשֶׁב אֱהָל וּמִקְנָה :
 כח וְשֵׁם אָחִיו יוֹבֵל הוּא הִיָּה אָבִי
 כָּל־חֶפֶשׁ כְּגֹר וְעֹגֹב : כג וְצֶלְהָה
 גַּם־הָיְתָה יוֹדֵה אֶת־תּוֹבֵל
 קִיָּן לְמִשׁ כָּל־חֶרֶשׁ נְחֹשֶׁת
 וּבְרֹזֶל וְאַחֹת תּוֹבֵל קִיָּן נְעֻמָּה :

וואר צלה: (כ) עדה געבאהר
 יבל, דערזעלבע וואר דער
 ערשטע צעלטען בעוואהנער
 אונד פיהטרייבער: (כח) דער
 נאמע ויינעו ברודערז וואר
 יובל, דערזעלבע וואר דער
 ערשטע דזארפען אונד
 ציטערשלענער: (כג) אונד
 אויך צלה געבאהר, נעמליך
 דען חובל קין, וועלכער
 גלענצענרעז ווערקצייג פאן
 קופפער אונד אויזען צו
 סאכען פערשטונג, אונד

ויאמר

דוא שוועזטער חובל קינו וואר נעמה:

למך

תרגום אונקלוס

רש"י

צֶלְהָה : (כ) וילדת עדה ית יבל הוא
 הוה רפהון דיתבי משפנין ומרי בעיר:
 (כח) ושום אחוהי יובל הוא הוה רפהון
 דכל דמנן על פום נבלא וידעי זמר
 כגורא ואבוקא: (כג) וצלחה אף היא
 ילדת ית תובל קין רפהון דכל דידעי
 עבדת נחשא ופרזלא ואהתייה דתובל
 קין נעמה: ואמר

של סורה: צלה היא של תשמיש ע"ש שישבת
 תמיד נבלו דברי אגדה הם נב"ר: (כ) אחי
 ישב אהל ומקנה הוא היה הראשון לרועי
 בהמות במדברות ויוסבי אהלים חדש כאן וחדש
 כאן בשבול מרעה פאנו וכשכלה המרעה
 במקום זה הולך ותוקע אהלו במקום אחר:
 ומ"ח ברכה בתים לע"א כמה דאת אמר סמל
 הקבאלה המקנא (יחזקאל ח') וכן אחיו תופס
 ככור ועוגב לומר לע"א: (כב) תובל
 קין תובל אומתו של קין, תובל לשון
 תכלית תובל והתקין אומתו של קין לעשות
 כלי זין לרובחים: לטש כל חורש נחשת
 וברזל מחדד אומות נחשת וברזל כמו לטוש עיניו לי (איוב יו') חורש אינו לשון סועל
 אלא

באור

זוא בע עכ"ל, אבל לדעת הרז"ה ה' התי"ו רפה בשנתים כי הזוא הוא נע אחר החירק
 שהוא במקום זוא, גם לדעת בעל אהל משה בעבור שזא הזוא במקום תנועה שהיתה צה
 הנגינה, והראש"ע בס' נמות כתב שהדגש בא לחסרון הנ"ל, אבל גם זה אינו נכון, כי
 אין כח בדגש קל להשלים החסרון, ואנחנו לא נדע סנת הדגש הזה, ובענין קריאת
 המלה עיין בתיקון סופרים: (כ) אבי, ראשון והשאל לו לשון אב, כי בן האב ראשון
 וקודם לבניו, ארשו אבה, ובסמיכות ובכנויים יבא ביו"ד במקום ה"א השרש: ישב אהל
 וטקנה, ודועה מקנה או עם מקנה, ומענינו תבין חסרונו, והנה גם הכל ה' הועה
 כאן אלא שיובל היה ראשון לרועי בהמות במדברות ויושב אהלים חדש כאן וחדש כאן בשבול
 מרעה פאנו, וכשכלה המרעה במקום הזה הולך ותוקע אהלו במקום אחר (מלשון
 רש"י): (כא) כגור ועוגב, מיני כלי הנגינה והיא חכמה גדולה: (כב) למש, יתדד,
 וכמה ללטוש איש את מחרשתו (שמואל א' י"ג כ'): חרש, יתכן להיות שם בפלס
 ואת היותר החרמנו (שמואל א' ט"ו ט"ו), כלומר מחדד כל אומות נחשת וברזל,
 וכן מתרגם כל"א: ואחות חובל קין נעמה, כלומר וכולדה לו אחות ושמה נעמה, וכן
 ואחות

בראשית ד

תרגום אשכנזי נב

כג ויאמר למך לנשיו עדה וצלח
שמעון קולי נשי למך האונה
אמרתי

(כג) למך שפראך אינוט
צו זיינען ווייבערן, עדה אונה
צלח, דערט מיינע
שטיממע, ווייבער למכו!
פערנעהמט

מיינע

תרגום אונקלוס

(כג) ויאמר למך לנשותי עדה וצלח
שמעון קולי נשי למך אציתו
למימרי

רשי

אלא לשון פועל נכרי. סכרי בקוד קמן קטן
וטעמו למטה כלומר מחדד ומכתב, כל כל
אומנות נחשת וככל: נעמה: היא אשתו של
כת נב"ב: (בג) שמעון קולי: שהיו נשיו
פורשות ממנו מתשמיש לפי שהרג את קין ואת
וראה את קין וכדמה לו כחיה ואמר לאביו למשך
הכה כף אבך וספק את בנו בנייהם והרגו והיו נשיו פורשות ממנו והוא מפיסן: שמעון קולי
להשמיע לו לתשמיש וכי איש אשר הרגתי

באור

ואחות לוטן תמנע (בראשית ל"ו כ"ב), ואת מרים אחתם (במדבר כ"ו כ"ט), ושם
אחתו מעכה (ד"ה א' ז' ט"ו), ויש מדרש לרבותינו ז"ל שהיא האשה היפה היא מאד
שוממה עשו בני האלהים, והיא הפרעות בספוק ויראו בני האלהים את בנות האדם כמו
שמחבר בפרקי ר' אליעזר, ואחרי אמרו בני האלהים את אשת אדם, וממנה
נולדו השדים, כי כן ימלא שמה בכתבו שמושי השדי' והכתוב ירמוז ויקטר בתעלומות כלה
(מדברי הרמב"ן), וכאשר מזה רמז בהבלי האומות, ושירי היווכי', קראו את שם השד
או האליל המושל על חרשי נחשת וברזל וואולקאן, והוא קרוי לתובל קין ושם אחותו
ואשתו ווענוס, והיא המושלת על כל נועם ונשק ואהבה, והיא יפה עד מאוד כידוע
לקורא בספריהם: (כג) ויאמר למך לנשיו, המאמר הזה הוא על דרך שירי, כאשר
תראה א"ה בפ' בשלח סימני השיר נכ"ד ספרי' וההבדל שבין הגדה לשיר בספרי' ההם,
והעקר שמשפט השיר בלה"ק לכתח' כל מאמר מורכב אל חלקיו, ולחבר מהם מאמרים קצרי'
שווי' כמעט בשעור ארכס, יקראו חרות' או דלתות, ולהכיב דלת לעומת דלת אחרת עד
שתהיינה מקבילות במובן, והיו תפארת השיר וסין ערכו, פעם יכפלו ענין הדלת הראשונה
בדלת השני' בלי שני כי אם במלות, כגון

ערה	וצלה	שמעון	קולי
נשי	למך	האונה	אמרתי
ימין	ה'	וכן	
ימין	ה'	רוממה	
		עשה חיל :	(תהלים קי"ח י"ו)
		וכמה	
כרה	שחת	בה	יפול,
וגלל	אבן	אליו	חשוב :

ויש שהיה ענין הדלת הראשון דומה לענין דלת השני אם נכלו או במקנתו ופעמים
שיתכנגד

אמרתי כי איש הרגתי
לפצעי וילד לחברתי

פיינע רעדע; איינען מאן
ערשלאגע איד צו מיינער
וואונדע, זונד איינען
יינגלינג, צו מיינער ביילע;
וילד

רש"י

תרגום אונקלוס

לטיטרי לא גברא קטלית דבדילית
איא סביל חוכין לטפת ואת לא
עוליטא חפילית דבדילית ישתיעי
ורעי:

לפנעי הוא כהרג וכי אני פנעתיו מויד שיחא
פנע קרו על שני וילד אשר הרגתי לחבורתי
כהרג כלומר פ"י חבורתי נתמי' והלא שונג
אני ולא מויד, לא זהו פנעי ולא זהו
חבורתי: פנע. מכת חרב או סין מקארן לה
כלע' קאדער'ע כל'א פנע'ע ווחונדע:

באור

שימנוד אליו בענין אלא שיתדמה אליו בחלקי החומר, כגון

נאמנים / געזחרות / פצעין / גשיקות / אוהב / שונא

מן המצר / קראתי / יה / במרחב / יה

עגני / יתסרו / יתכה אחת / חלק אחד / חלקי החומר / בלתי אחת, ויטובו על

הכתיב באחותה, ומפרשים יאמרו שהתיבה הדיא הכתובה באחותה משכת אחת

בצאת / ישראל / מצרים / מעם לען / לקראן / ממשלותיו / יונם

הירדן / ראה / יסב לאחור / כאילים / כבני צאן / כי חנוס

ההרים / יקרו / חסב לאחונך / חולי ארץ

גבעות / הים / יסב לאחור / חולי ארץ

מה לך / הים / יסב לאחור / חולי ארץ

מלפני / הירדן / חסב לאחונך / חולי ארץ

מלפני / ארון / חולי ארץ

אלוה יעקב / חולי ארץ

ויקן כאן / חולי ארץ

כי איש / הרגתי / לפצעו / לחברתי

כי שבעתים / יקם / קון / שבעי ושבעה

ולסך / חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

חולי ארץ

בראשית ד

תרגום אשכנזי נג

כד כי שבעתים יקם קין ולקח

(כד) ויירד קין ויבען-בעלטיב געראכען, זא

שבעים

תרגום אונקלוס

רשי

(כד) ארי שבקעא דדיו איתליאו לקין הלא ללקח בריה שבועין (כד) כי שבעתים יקם קין - קין שהרג מויד נתלה לו עד ז' דורות אני שהרגתי שנג לכ"ט שיתלה לי שביעות הרבה : שנעים

באור

ואין להאריך בזה כי אין כוונתי פה כי אם להעיר שהמאמר הזה הוא שיחי והוא שיר הראשון שנא לדינו משנים קדמוניות ההם, והוא נחשב על המשפט שזכרנו כל דלת לעינות מחברתי, ונקרא אל מפרשי התורה כפילת הענין במלות שונות : שטען, בא בתוספת ט' לנד ומסר ה' א' וראוי להיות שונתה : נשי לטך, שם במקום הכנוי, כמשפט לשון הקודש ונפרט במלכת השיר, להשתנות המלות : האונה, משפטו האונה ככפילת הנו', אחד לשורש שרשו און ואחד לשמו הרבות, ומסרו הראשונה והשלישית בדגש שבו' השני : אכרחי, שם והנפרד אפרה על גוקל שמה שמה, לדעת רד"ק בשרשים שרש אמר, וכל התי' תחת ה"א הנקבה, ויתכן להיות הנפרד אפרה בפלס נרבה נדקה כי לא מנחנו הנפרד ומנו במקרא, ושני משקלים האלו שוים במשיכות ובכתיים : כי איש הרגתי לפעמי וגו', לא הזכיר הכתוב את המאורע אשר לאו כוון למך במאמרו, וכל המפרשי הלכו בזה איש לפי דרכו וסברתו זה אומר בכה זה אומר בכה, והנכון בדברי סתומי' באלו לשונות דברי רז"ל המוקבלים האמתיים שאמרו במדרש שלמך ה' שומא וינא לגוד ניד עם תובל קין בגויה' נער קטן ובראית הנער מרחוק את קין שהי' נחבא בתוך עצי השדה נדמה לו כחיה, ואמר ללגך שימוך לשם ויכהו וימת, וכאשר הלכו שמה וראה שהי' קין וקטו הכה כף א' כף א' וכל ידע כי בני עמוד שם וספק איתו ביניהם, והיו נשי מבערות הרבה ופולשות מנוו באמרו שהוא בן המרמז הראשון ותפס מעשה אבותיו נידו, והוא אשר להן לפי' בן דבריו כאשר פי' רש"י בלשון תומה, וכי איש (אשר) הרגתי, לפנעי (הוא נחשב) כלומר שיקרא הפנע על שמי, ואם הילך למבורתי (יחשב כלומר הלא שנג הייתי, ואל תדאגנה שיענישני השם), כי אם קין שהרג במוד יקם שבעתים, הלא למך שלא הרג כי אם בשגרה לאו איקם שבעים ושבעה מן הפנע בו, והנה לפי' רש"י חסר ה' ה' התימה, ויש מי שפירש שכן אמר להן, באות איש הרגתי ע' פנעי הוא קין, וילד ע' חבורתי הוא תובל קין, אך שנג הייתי ולא חשב בשביל זה וגו', ואל תתמה על מה שקראו במדרש לתובל קין כער וכן בעליבת למך יכונה וכו', אשה השעת הללו הוכחו על טעיר לימים, ובפי המוספר נמנו בפסוק הקודם הוא הראשון אשר העניא אימות כלי נחשת וברזל, ולא יתכן לחשוב מחשבות ולהעני'. מלאכה גדולה וכבודת בואת כי אם אחרי היותו לאיש אשכול וידע, ל סנקרא נעה וילד לערך שנות אכשי הדורות ההם שחז שונתה או תשעה מאות שנים, וראי' לזה מיעודי הכתובת לישעי' הנביא (סיון ס"ה כ') שאמר כי הנער בן מאה שנה ימות וגו', ה' ל כאשר ימות בהיותו בן מאה שנה יתכן לקרותו נער, ונבערותו מת, ומקמי' ואמר בו כימי הען ימי עמי (שם כ"ג), ור"ל כי יארכו ימיו עד שיאית לפנות לבן מאה שנה נער, והנה אף שדברי חז"ל אין נריכו' חזק, עכ"ל לא אוכל אינני מלהודיע שגם המוספר יוסף בן גוריון גם' הקדמוניות שלו הבי' המאורע הזה, עם שהי' נון רב קודם האזוהאום בעלי המדרש, ואפשר שבימי תשה הי' הדבר נוסרס ודוע לכן השמיטו ולא זכרו רק המעשה הנחמדת הזאת, וכמו' למחבר אחד אשר לא ידענו עמו דרך נאה ומסכים עם המגן הכתובי', אמר יתכן שבימי ההם כבר התל' המום לרוב על פני האדמ', והיו בעלי ידוע איכני' במדברות במערות ובנקיקי הסלעים ומיקי' את בעלי הישוב נחלי' ומחסי' ואקד' את בהמתם רכושם, וגם את נשותיהם לקחו בחזקה, עד שהגורו בעלי הישוב עובדי החמיה וישני החלים

שבעים ושבעה : כי יודע
אדם עוד את אשתו ותלד בן
ותקרא את שמו שת כי שת
לי אלהים זרע אחר תחת הבל
כי הרגו קין : כי ורשת גם

וא למד ויבעו אונד ויכנעו
פעלטיג : (כה) אדם וואהנטע
פערנער ויינער פרווא ביא ,
זיא געכאהר איינען זארו ,
אונד נענטע איהן שח , דען
זיא שפראך , גאטט האט מור
אנדערן זאמטן כעשעהרט
אן דער שטעללע פאן הבל ,
דען קיין ער שלאגען : (כו) דעם
שח ווארד אויך

הוא

שח ווארד אויך

תרגום אונקלוס

רשי

שבעין ושבעא : (כג) וידע אדם עוד
ית אתתיה וילדת בראת ית שטיה
שת ארי אקרת יהב לי יי בר אחרון
הלף הבל דקטליה קין : (כד) גלשת
הוא אף

שבעים ושבעה . לזון רבו שבעות אחו לו , כך
דרש רבי תנחומי . ומדרש בראשית רבה לא
הרג למך כלום . וכשי פורשות ממש משקיינו
פר ג לפי שגורה גזירה לכלות זרעו של קין
לאחר שבעה דורות אמרו מה לנו ולדות
לבהלה למסר המבול כל ואסף את הכל והוא
אחר לקין וכו' איש הכנתי לפסעי וכו' איש הדגתי
את הבל שהיה איש בקומה וילד בשנים שיהא
זרעי כלה בזותו עין ומה קין שהרג - נתלה לו
שיתלג לי שבעות הרבה , מה קל וסומר של שטות ,
את דברו : (כה) וידע אדם וגו' . כל לו למך חבל קדם
הראשון וקבל על כשי אחר להם וכו' עליכם
לדקדק על גזירתו של מקום אתם עשו מנומסם
והוא יעשה את שלושתו לו קצוץ עמך תחלה
והלא פרשת מאתך וזמאם ושלישם שנה משקנסה
מיתה על ידך מיד וידע אדם וגו' . ומה עוד ללמד

הוא

אף

באור

אלהים להקהל ולעמוד על כפסם , לבעות להם ערי חומה דלתים וברית , ולהמצי תחובות
חכמות ומלאכות שונות אשר על ידם יקום המלך נגד הגבור ויפלה אותו , והיתה לפי שם
החכמות והרמזים שנפסוק הקודם כאותה מילד אל התכלית ההוא , כי על ידה עשו להם
הכלים ההם ההורגים בלי גבורה , והמלך אשר בידו חרב אישית , יאמר גבור חכי , ואחרי
שתובל קין בן למך יהי אבי האומנות ההוא , ואפסר שלמדו מלמך אביו כדעת הרמב"ן ז"ל ,
השתבח כל למך נגד כשי , ואמר אליהן יעשה חין אני מתירא מאוס אדם אשר יקום עלי
לעשות לי חסם , ואם ילחום עמדי החי הגבור באכן או באגרוף וישית בי פסע , או יעמוד
לנגדי הילד צבא ידו חרועותיו , ויעשה בי חטרה , הלא נקל לי להרגו בכלים המשקית'
אשר בידי , ולקחת את נקמתי מוטו שבעים ושבעה , ומלת ילד טפל גם על הכער טרם היוצא
לאיש , ואפסר שיהי בעל זרוע ובה חמין , אמר ויוען את הילדים (מלכים א' י"ב ח') ,
יהי הרגתי תשורת אהרונ כמו נתתי כסף השדה (בראשית כ"ג י"ג) אשר לקחתי מיד האחרי
(שם ט"ח כ"ב) ורכים כוהנס , וכן פי' הראש"ע תיבות אלו ע"פ דרכו בגדיל העלינה הזאת :
פצע , פורס' מכת חרב או חן וקאל"רה כלשון לעז , לא ידעתי לכוונת , אולי שצריך
להיות קאלדער"ע כלעז והוא כל"א מענין (אפני וואונדי) חלף שלא הורגל כי אם על
הכיה לא על מכת חרב או חן , וברש"י כ"י נכתב כנר"רה כלעז והוא הנכון בלי ספק :
(כד) שבעתי , וכן שבעי ושבעה כל המספר הקטוב בתיקום הכלתי קטוב להגדלת והפגנת
הענין : יקם קין , ר"ל תלקח נקמתי מן הארץ אותו כאשר כתבתי למעלה : (כה) החח
הבל

בראשית ד ה

הוא ילד-בן ויקרא את-שמו
אנוש אז הוחל לקרא בשם
יהוה: ה א ה
ספר תולדת אדם ביום ברא
אלהים אדם בדמות אלהים
עשה אהו: ז זכר ונקבה
בראם ויברך אתם ויקרא את-
שמות אדם ביום הבראם:
ו יחי אדם שר-שים ומאת

שנה

(ג) אלו אדם הונרעלט אונר דרײסיג יארהרע

תרגום אשכנזי ג ד

אויך איין זאָהן געכאַהרען ,
אונד ער געננטע זיין נאַמען
אנוש : דאַמאלו פֿינג מאַן אַן
צו בענענען מיט דעם
נאַמען דעז עוויגען :
ה (ה) דיועז איזט דאַז גע-
שלעכטו רעגיוטער
דער נאַקאַממען פֿון אדם :
דאַ גאַטט אדם ערשוף ,
מאַכטע ער איהן אין דער
ער-ונל יכקייט גאַטטען :
(ז) מאַנסען אונד ווייבסען
האַט ער זיא ערשאַפֿען ,
זעגענטע זיא אונד געננט
איהרען נאַמען אדם (מענש) ,
דאַ זיא געשאַפֿען וואורדען :
לעבטע

א/ה

תרגום אונקלוס

הוא איתיליד בר וקרא ית שמייה
אנוש בכן כנומתי הלו בני אנשא
מלצלאה בשמא דני :
ה (א) דין ספר תולדת אדם ביומא
דברא יי אדם בדמות אלהים
עבר יתיה : (ב) זכר ונקבא בראנון
וכריד יתהון וקרא ית שומהון אדם ביומא דאיתכריאנו : (ג) ויחי אדם
מאה ואתלתינ

רשׁי

שנתוספה לו תאזה על תאזות , בבראשית
רבה : (כו) אז הוחל לקרא . את שמות
האדם ואת שמות העבדי בשמו של הקב"ה
לעשותן אלילים ולקרותן אלהות :
ה (א) זה ספר תולדות אדם . זו היא
ספירת תולדות אדם , ומרשי אנדה יש
רכים : ביום בראו וגו' . מניד שנים שנברא
הוליד
וכריד יתהון וקרא ית שומהון אדם ביומא דאיתכריאנו : (ג) ויחי אדם
מאה ואתלתינ

באור

הבל , במקומו : (כו) הוחל , משעלי הכפל שרשו חלל , והוא מהבנין שלא כוכר שם פועלו
מהנוסף , ופירושו לשון תחלה , ר"ל שהחלו להתפלל ולקרא בשם ה' (רא"צ) ור"דק בס'
השמי' מרש חלל כתב שאלו התחילו בני אדם לקרא שמות בני אדם והגלילי' והעבדי' בשם ה'
זכתו עוד שיתכן להיות משמן חלול (וכן פי' רש"י ז"ל) , והכוונה כי כיומי חטו טעו חזר
ע"ז והקריאה בשם ה' אז הוחלה :
ה (א) זה ספר תולדת אדם , ספירת התולדה הנחה מן אדם , והם הנבים אשר
זוכים ביום ברא אלהי אדם , נמשך לפניו כי התחיל מאדם עצמו , זכיר
בו שהשם בראוימיון ועשה אותו בדמותו : (ב) זכר ונקבה וגו' , הוליד כי כאשר ברא
את האדם מין ועשהו בדמותו כן ברא ועשהו ית ויברך אתם , שנתן בהם כח
התולדה להתבדל לעד בבנים ובנות דבית מחד , והכוונה לומר כי התולדות יברכת אהי'
כי אדם וקשה לך טולדו חבל כבראו מין ומתברכו לעשות כן : ויקרא את שמם אדם ,
עפני שם אדם סלל לכל המין האנושי הזכר כי תלתי קרא הוא הראשון בשם הזה ומפני
שכלם